ДЕМОКРАТИЧНЕ СУСПІЛЬСТВО 03.11.2026 | Катріна Шлегер & Ніна Нетцер

З ноткою ванілі

Що спільного між соціал-демократією та ванільним морозивом – і як це може знову стати перевагою

Якось під час обговорення в фокус-групі один молодий чоловік порівняв Соціал-демократичну партію Німеччини (СДПН) з ванільним морозивом. Це був не комплімент. Ванільне морозиво – звичайне. Воно якось поєднується з усім, воно не зайве, але й не цікаве, і майже ніхто не називає його своїм улюбленим. Порівняння напрочуд влучне: воно описує партію, яка нікому не заважає, всіх влаштовує, але ні для кого більше не має особливого значення.

Питання полягає в тому, як СДПН знову стати впізнаваною – лівою, демократичною, інтернаціоналістичною партією праці, яка пропонує людям рішення повсякденних проблем, зміцнює державу, переконливо обстоює свої цінності і, як колись, об'єднує різні категорії населення навколо спільного політичного проєкту.

Окремі кроки в правильному напрямку партія робить. Проблема в тому, що вона все менш здатна поєднати в один спільний проєкт матеріальні інтереси, політичну ідентичність і переконливу обіцянку змінити суспільство.

Німецькі соціал-демократи не унікальні, в усьому світі соціал-демократичним партіям зараз нелегко. Національні контексти дуже різні, але чинники вразливості загалом ті самі: втрата традиційних зв'язків з виборцями, розпад усталених партійних систем, підйом правопопулістських сил і втрата довіри до політичних інституцій. Тому розробка програмних засад СДПН – це не просто оновлення програмних рішень. Мова про те, що саме соціал-демократія символізує в XXI столітті.

Досвід інших країн не є готовим шаблоном, але показує, де соціал-демократичні партії шукають рішення: в матеріальних повсякденних турботах людей, в політичній ідентичності й приналежності, в обіцянках реальних змін і в питанні, хто може забезпечити суспільну підтримку таких проектів.

Саме вирішивши матеріальні проблеми, партія зможе повернути собі політичну вагу. Міжнародний дискурс включає поняття доступності – *affordability*. Це не просто фінансова доступність в вузькому сенсі, а те, чи вирішує певна політика проблему здорожчання житла, енергії, транспорту, медичних послуг, догляду, освіти і харчових продуктів. Також ідеться про *deliverism* – очікування, що політики не просто публічно формулюють обіцянки, а й вживають на рівні держави заходів для їх виконання.

Різні країни по-різному пробують втілити це бачення в державній політиці. Партія Педро Санчеса PSOE в Іспанії робить ставку на пільги в сфері міського громадського транспорту, житлову політику та державні інвестиції. *Greater Manchester* Енді Бернема на прикладі ініціативи *Bee Network* демонструє, як за допомогою "деліверізму" можна відновити державний контроль над критичною інфраструктурою. А Магдалена Андерссон під час передвиборчої кампанії запропонувала тимчасово ввести податок на банки, щоб за рахунок цих доходів полегшити фінансовий тягар громадян.

Економічний добробут і дієздатність держави не повинні підміняти собою свободу, справедливість і солідарність

Спільний знаменник: *affordability* вважають не просто фінансовою політикою, що зводиться до окремих заходів. Мова про системні рішення, такі як державні послуги, втручання в ринки оренди житла, мобільність, громадська інфраструктура та оподаткування майна.

Однак економічний добробут і дієздатність держави не повинні підміняти собою свободу, справедливість і солідарність. Функціонуюча держава – це ще не візія. *Inflation Reduction Act* Джо Байдена з його масштабними інвестиціями й субсидіями на захист клімату, промислову політику та вітчизняне виробництво сам по собі був успішним заходом економічної політики, але він же показав, що самих державних заходів недостатньо. Об'єктивні результати і суб'єктивне сприйняття не збігаються автоматично. Потрібне політичне посередництво між інвестиційною програмою і повсякденним досвідом.

Праві партії мають успіх, зокрема, тому, що мобілізують людей за допомогою негативних емоцій: гніву, образи, страху втрати та відмежування. Центристські партії часто відповідають на це технократичними політичними формулами і прагматичними наборами пропозицій або пробують імітувати риторику правих.

Якщо глянути на Іспанію, відкривається інша картина. Педро Санчес

обрав для *Global Progressive Mobilisation* в Барселоні наступальний тон: прогресивні політики мають знову з гордістю й гідністю обстоювати демократію, рівність і прогрес. Еллі Шляйн з італійської Partito Democratico, наразі опозиційної, пробує повернутися до впізнаваної лівої риторики. Шляйн дзеркалить характерну для правих логіку створення образу ворога: проблема не в мігрантах, жінках чи представниках ЛГБТК+-спільноти, "головний ворог – нерівність". Таким чином вона поєднує соціальну справедливість, кліматичну справедливість, гідність праці, стабільність і рівні права в єдиний політичний проєкт. Ще один варіант – *Australian way* Ентоні Албаніза: прогресивний патріотизм як спроба не віддавати поняття приналежності та ідентичності правим.

Треба знову почати ставитися до політики як до ідеологічної суперечки, а не приховувати цінності за канцеляризмами, відступаючи під тиском політичних супротивників. Так СДПН зможе чіткіше окреслити свій лівий профіль і сформувати політичну ідентичність.

При цьому треба розуміти, що робітничого класу в традиційному розумінні більше не існує. На відміну від XX століття, нині цей клас складається переважно з жінок і мігрантів, з яких мало хто носить робочий комбінезон. Об'єднує цих людей те, що вони мусять працювати, щоб мати засоби до існування. Соціал-демократи мають зберігати свою ідеологічну суть (партія праці), орієнтуючись на лінію конфлікту між працею і капіталом.

Водночас потрібне соціал-демократичне бачення "лівого Ми", тобто багатогранної, але солідарної спільноти як джерела гідності, приналежності та згуртованості.

Це "ліве Ми" муситиме показати, що саме воно хоче змінити. В багатьох суспільствах присутнє сильне прагнення до радикальних змін або жага руйнування. Праві й авторитарні сили користуються цим, обіцяючи розрив з демократичною системою. Соціал-демократам не слід переймати цю руйнівну логіку, але й захищати статус-кво вже не актуально. Варто частіше порушувати питання влади й чітко називати тих, хто отримує вигоду від суспільних диспропорцій і кому зручні нинішні відносини.

Енді Бернем в Великобританії обстоює політику Лейбористської партії, яка висуває на перший план регіональні ініціативи і громадський контроль над основними державними послугами. Зоран Мамдані в Нью-Йорку поєднує радикальні вимоги з конкретними питаннями оренди житла, мобільності, догляду за

дітьми та вартості життя. Його сильна сторона – те, що політика знову має вигляд процесу прийняття рішень про розподіл ресурсів, суспільні блага і реалії життя.

Партія, яка обіцяє зміни, повинна показати, як хоче змінитися вона сама

Соціал-демократичні партії можуть підхопити це прагнення до змін. Але говорити про розрив буде сенс тільки тоді, коли ці розмови будуть чимось більшим, ніж просто стиль. Для СДПН це означає, що оновлення не можна зводити до нових обличь або форм комунікації. Партія, яка обіцяє зміни, повинна показати, як хоче змінитися вона сама.

А тоді постає питання: хто фінансуватиме такий проєкт? В багатьох країнах соціал-демократичні партії вже не можуть самостійно сформувати більшість. Стара схема, де прогресивні сили автоматично об'єднуються навколо великої соціал-демократичної народної партії, більше не працює.

Тому заклик "Єднайтеся" має подвійне значення: це і про суспільні союзи з профспілками, благодійними організаціями, феміністичними рухами, молодіжними організаціями, кліматичними рухами та громадянським суспільством, і про партійні альянси.

В Нідерландах в червні 2026 року партії GroenLinks і соціал-демократична PvdA об'єдналися в нову партію Progressief Nederland (PRO). В Бразилії PT Лули змогла повернутися до влади в складі широкого демократичного альянсу проти Болсонару. Однак така співпраця вимагає часу, довіри, каналів комунікації і спільної стратегічної мови.

СДПН теж залежна від суспільних альянсів, бо тільки так в роздробленому суспільстві взагалі ще можуть формуватися прогресивні більшості.

То які висновки СДПН може зробити, озирнувшись навколо, як саме їй слід переорієнтуватися? Вона має чітко показати, на якому боці стоїть соціал-демократія, які владні відносини вона прагне змінити і як в XXI столітті вона може знову стати партією праці, свободи, солідарності та демократичного впорядкування суспільства. Словом, як з різних суспільних інтересів може знову вирости спільне політичне "ліве Ми".

Ванільне морозиво, може, й не екзотичний сорт, але це

найпопулярніше морозиво в Німеччині, яке займає найбільшу частку ринку. В чому його особливість? В суті бренду: справжня ваніль.

Цю статтю було вперше опубліковано в spw – Zeitschrift für sozialistische Politik und Wirtschaft.

Переклад з німецької Дар'ї Прусенко

Катріна Шлегер

Катріна Шлегер (Catrina Schläger) з травня 2021 року очолює Відділ аналізу та планування Фонду ім. Фрідріха Еберта. Раніше вона обіймала в Фонді різні посади, пов'язані з його міжнародною діяльністю.

Ніна Нетцер

Ніна Нетцер (Nina Netzer) – експерт з питань соціальної демократії у відділі глобальної та європейської політики Фонду ім. Фрідріха Еберта. Раніше вона очолювала Представництво Фонду в Камеруні, а також глобальний проєкт фонду в сферах клімату та енергетики.